
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2019:1

Vissa frågor om biskopsval

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar Organisationsutskottet kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 3, Vissa frågor om biskopsval. I skrivelsen föreslås ändringar avseende dels vissa administrativa frågor om biskopsval i 8 kap. kyrkoordningen, dels att kravet på prästexamen före prästvigning för den som valts till biskop i 31 kap. kyrkoordningen ska tas bort.

Utskottet föreslår att kyrkomötet ska bifalla utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen. Utskottet tillstyrker i sak de av kyrkostyrelsen föreslagna ändringarna i 8 kap. kyrkoordningen, däremot inte ändringen i 31 kap.

Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 3, Vissa frågor om biskopsval

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen, *bilaga 2*.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4 i Ln 2019:1y, *bilaga 3*.

Yttrande från Kyrkorättsnämnden

Kyrkorättsnämnden har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4 avsnitt 3 i Kn 2019:3y, *bilaga 4*.

Yttrande från andra utskott

Tillsyn- och uppdragsutskottet har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4 avsnitt 3 i TU 2019:1y, *bilaga 5*.

Bakgrund

Kyrkostyrelsens skrivelse

I skrivelsens tredje avsnitt finns förslag till vissa justeringar av bestämmelserna i kyrkoordningens åttonde kapitel avseende biskopsval, samt i 31:a kapitlet avseende uppdraget som präst. De har utarbetats med anledning av ett uppdrag från 2015 års kyrkomöte (KmSkr 2015:20) till kyrkostyrelsen att, med utgångspunkt i principen att stiftet utser sin biskop, genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar. Uppdraget från kyrkomötet har utförts genom en inom kyrkokansliet upprättad promemoria, *Vissa frågor om biskopsval*. Mot bakgrund av den remitterade promemorian har kyrkostyrelsen lämnat de förslag till ändringar och tillägg i kyrkoordningen som utvecklas nedan.

Beräkning av andel röster

Hur biskopsvalet ska gå till regleras i kyrkoordningens 8 kap. 26–37 §§. Beträffande valsedlarnas utformning anges att de ska vara utan kännetecken och att utöver namnet på den som ska få rösten får bara den personens titel och hemort anges (31 §). En valsedel är ogiltig om den har avsiktliga kännetecken (34 §). Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser någon som inte har behörigförklarats inför biskopsvalet, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. Om flera namn finns på valsedeln ska alla utom det första anses obefintliga (35 §).

Kyrkostyrelsen föreslår att det ska införas en andra punkt i 8 kap. 34 § som anger att en valsedel är ogiltig om det inte finns något namn på den. Vidare föreslår kyrkostyrelsen att bestämmelsen i 8 kap. 35 §, om när ett namn på en valsedel ska anses obefintligt, ska kompletteras med ett angivande av att ett namn, i en andra valomgång, ska anses obefintligt om det är ett annat än namnet på någon av de två personer mellan vilka valet står. Slutligen föreslår kyrkostyrelsen att en ny bestämmelse, 8 kap. 33 a §, införs som anger att när andelen röster som en kandidat har erhållit enligt 8 och 10 §§ räknas fram ska inte valsedlar som är ogiltiga enligt 34 § finnas med.

Prästvigning utan prästexamen för den som har valts till biskop

För att den som valts till biskop ska få biskopsvigas måste han eller hon vara prästvigd (30 kap. 2 § kyrkoordningen). Bara den som av domkapitlet har blivit godkänd i prästexamen får vigas till präst (31 kap. 5 § kyrkoordningen). Domkapitlet får i prästexamen pröva den som uppfyller två villkor: 1. har genomgått den utbildning och praktiska tjänstgöring som har fastställts av kyrkostyrelsen och 2. ska tjänstgöra som präst i stiftet eller inom Evangeliska fosterlandsstiftelsen. Om det finns särskilda skäl får domkapitlet besluta om undantag från villkoret i punkten 2 (31 kap. 6 § kyrkoordningen). Av Kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2013:12) om utbildning och praktisk tjänstgöring för att kunna prövas i prästexamen, framgår dock att domkapitlet, om det finns särskilda skäl, får pröva någon i prästexamen som inte har genomgått av kyrkostyrelsen angiven utbildning om han eller hon har motsvarande kunskaper och erfarenheter.

Kyrkostyrelsen föreslår att kravet på prästexamen före prästvigning för den som valts till biskop ska tas bort. Detta föreslås ske genom tillägget av ett andra stycke i 31 kap. 5 § kyrkoordningen, vilket föreslås ange att trots bestämmelserna i första stycket får den som, enligt 8 kap. 12 § av kyrkostyrelsen, har fått ett bevis om utnämning till biskop vigas till präst utan att ha prövats i prästexamen. Kyrkostyrelsen menar att de nuvarande bestämmelserna innebär att det finns villkor för att biskopsvigas som Svenska kyrkans ansvarsnämnd inte prövar, nämligen godkänd prästexamen samt

efterföljande prästvigning. Kravet på att en prästvigning ska föregås av godkänd prästexamen kan också uppfattas som att domkapitlet ska göra ett slags överprövning av stiftets val av biskop vilket enligt kyrkostyrelsen inte bör förekomma, inte ens i formell mening. Det förhållandet att någon skulle kunna bli behörigförklarad av Svenska kyrkans ansvarsnämnd, väljas till biskop men sedan inte kunna biskopsvigas för att villkoren för att provas i prästexamen inte är uppfyllda, eller för att personen inte har godkänts i prästexamen, visar enligt kyrkostyrelsen på att en ändring av regelverket behövs. Förslaget till ändring medför också att det nuvarande bakomliggande kravet på att ha den för präster fastställda utbildningen och praktiska tjänstgöringen, eller motsvarande kunskaper och erfarenheter, tas bort för den som har valts till biskop. Kyrkostyrelsen utgår dock från att personer som inte är prästvigda och nomineras till biskopskandidater även fortsättningsvis, också utan reglering, kommer att ha de kunskaper och erfarenheter som annars erfordras för att kunna provas i prästexamen. Kyrkostyrelsen menar därför att det inte finns något hinder mot att föreslå den nu aktuella ändringen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

I kyrkostyrelsens skrivelse lämnas förslag avseende dels vissa administrativa frågor avseende biskopsval i 8 kap. kyrkoordningen, dels ett undantag från kravet på prästexamen före prästvigning för den som valts till biskop, i 31 kap. kyrkoordningen.

Det förslag om ändring i 31 kap. 5 § kyrkoordningen som kyrkostyrelsen lämnar innebär att kravet på prästexamen före prästvigning för den som valts till biskop ska tas bort. Läronämnden har i ett yttrande över skrivelsen framhållit att den som utnämns till biskop ska ha prövats avseende Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Kyrkorättsnämnden har i ett yttrande över skrivelsen lämnat ett förslag till en alternativ ordning, innebärande ett tillägg i 31 kap. 6 § kyrkoordningen med innebörden att den som har valts till biskop i ett stift får provas i prästexamen trots att villkoren i paragrafens första stycke inte är uppfyllda.

Tillsyns- och uppdragsutskottet har, mot bakgrund av de yttranden som Lärorespektive Kyrkorättsnämnden lämnat, i ett yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse ifrågasatt om det är möjligt att vid årets kyrkomöte behandla ärendet.

Med hänvisning till vad som anförs i de nu nämnda yttrandena från Läronämnden och Kyrkorättsnämnden delar Organisationsutskottet Tillsyns- och uppdragsutskottets bedömning att frågan om undantag från kravet på prästexamen för den som valts till biskop behöver beredas ytterligare innan kyrkomötet kan ta ställning till en eventuell ändring i kyrkoordningen av det slag som kyrkostyrelsen nu föreslagit. Det är därför utskottets mening att kyrkostyrelsens förslag till ändring i 31 kap. kyrkoordningen inte ska bifallas.

Organisationsutskottet anser att de förslag som kyrkostyrelsen lämnar avseende ändringar i 8 kap. kyrkoordningen i sak är väl motiverade och därför bör genomföras.

Uppsala den 4 oktober 2019

På Organisationsutskottets vägnar

Per Lindberg, ordförande

Maria Adeteg, sekreterare

Beslutande: Per Lindberg, ordförande, Roberth Krantz, Mattias Benke, Tommy Eriksson, Maria Lagerman, Lars-Ola Dahlqvist, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Christina Hjelm, Håkan Widepalm, Eric Westroth, Olle Reichenberg, Olov Lindquist, Lars B Andersson och Irene Oskarsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Lars G Linder, Marie Johansson, Lars-Erik Lordh, Johnny Lundell, Victor Ramström, Benny Ahremark Persson, Märta Brita Forsberg Svensson, Arnold Boström, Linda Lindberg, Margareta Karlsson, Stefan Aro och Marja Sandin-Wester.

Biskoparna Åsa Nyström och Karin Johannesson har deltagit i utskottets överläggningar.

Bilaga 1

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

O 2019:1
Bilaga 1

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 8 kap. 34 och 35 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny 8 kap. 33 a § och närmast före 8 kap. 33 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 8 kap 33, 36 och 37 §§ ska införas nya rubriker som ska lyda "Grunder för bedömning av valsedlar", "Andra valomgång" respektive "Kungörelse".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

Beräkning av andel röster

33 a §

När andelen röster som en kandidat har erhållit enligt 8 och 10 §§ räknas fram ska inte valsedlar som är ogiltiga enligt 34 § finnas med.

34 §

En valsedel är ogiltig om den har kännetecken som uppenbarligen har gjorts med avsikt.

En valsedel är ogiltig

1. om den har kännetecken som uppenbarligen har gjorts med avsikt eller

2. om det inte finns något namn på valsedeln.

35 §

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser en kandidat som inte har behörigförklarats av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses.

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser en kandidat som inte har behörigförklarats av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. *I en andra valomgång ska ett namn anses obefintligt om det är ett annat än namnet på någon av de två personer mellan vilka valet står.*

Om valsedeln upptar flera namn, ska alla namn utom det första anses obefintliga.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

Bilaga 2

Kyrkostyrelsens förslag till kyrkomötesbeslut

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 8 kap. 34 och 35 §§ och 31 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny 8 kap. 33 a § och närmast före 8 kap. 33 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 8 kap 33, 36 och 37 §§ ska införas nya rubriker som ska lyda "Grunder för bedömning av valsedlar", "Andra valomgång" respektive "Kungörelse".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

Beräkning av andel röster

33 a §

När andelen röster som en kandidat har erhållit enligt 8 och 10 §§ räknas fram ska inte valsedlar som är ogiltiga enligt 34 § finnas med.

34 §

En valsedel är ogiltig om den har kännetecken som uppenbarligen har gjorts med avsikt.

En valsedel är ogiltig

- 1. om den har kännetecken som uppenbarligen har gjorts med avsikt eller*
- 2. om det inte finns något namn på valsedeln.*

35 §

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser en kandidat som inte har behörigförklarats av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses.

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser en kandidat som inte har behörigförklarats av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. *I en andra valomgång ska ett namn anses obefintligt om det är ett annat än namnet på någon av de två personer mellan vilka valet står.*

Om valsedeln upptar flera namn, ska alla namn utom det första anses obefintliga.

31 kap.

O 2019:1
Bilaga 2

5 §

En biskop får till präst i Svenska kyrkan bara viga den som av domkapitlet har blivit godkänd i prästexamen.

Trots bestämmelserna i första stycket får den som enligt 8 kap. 12 § av kyrkostyrelsen har fått ett bevis om utnämning till biskop vigas till präst utan att ha prövats i prästexamen.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2019:1y

Ändringar i kyrkoordningen

Läronämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2019:4 Ändringar i kyrkoordningen m.m.

Den som innehar uppdraget som biskop utövar tillsyn över Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Läronämnden menar därför att den som utnämns till biskop ska ha prövats avseende Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Uppsala den 29 augusti 2019

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cecilia Nahnfeldt, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Karin Johannesson, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Susanne Rappmann, biskop Sören Dalevi, biskop Eva Nordung Byström, biskop Åsa Nyström, biskop Thomas Petersson, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Marta Axner Ims, Margarethe Isberg, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Mikael Winninge.

Ändringar i kyrkoordningen m.m.

Kyrkorättsnämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4 Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 3 Vissa frågor om biskopsval, avsnitt 4 Direkta val, avsnitt 5 Beslutsfattande på distans och avsnitt 6 Övriga rättelser

De förslag som kyrkostyrelsen lägger fram i avsnittet om biskopsval har Kyrkorättsnämnden utifrån sitt uppdrag inga egentliga invändningar mot. Nämnden vill dock peka på att det är möjligt att göra en annan reglering om man för en person som har valts till biskop utan att vara präst vill ha kvar ordningen med prästexamen i likhet med vad som annars gäller vid prästvigning. En möjlighet är att göra ett tillägg i 31 kap. 6 § kyrkoordningen med innebörden att den som har valts till biskop i ett stift får provas i prästexamen trots att villkoren i paragrafens första stycke inte är uppfyllda.

Beträffande förslagen om beslutsfattande på distans noterar Kyrkorättsnämnden att bestämmelserna om att kyrkofullmäktiges och stiftsfullmäktiges sammanträden är offentliga blir av betydelse för hur de tekniska lösningarna utformas.

I övrigt har Kyrkorättsnämnden inget att erinra mot de föreslagna ändringarna i kyrkoordningen.

Uppsala den 2 september 2019

På Kyrkorättsnämndens vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Närvarande ledamöter: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Stig Eriksson, Mattias Benke, Bengt Kjellgren, Manilla Bergström, Anna-Lena Järvstrand och Mats Törnered.

Biskop Eva Nordung Byström har deltagit i nämndens överläggningar.

Reservation

Inte heller jag har några egentliga invändningar mot förslagen som gäller biskopsval om än jag hade föredragit att andra stycket i 31 kap. 5 § kyrkoordningen gjordes beroende av lagakraftvunnet biskopsval istället för bevis om utnämning.

Däremot reserverar jag mig mot den föreslagna möjligheten till annan reglering innebärande att den som valts till biskop får provas i prästexamen. I likhet med kyrkostyrelsen finner jag det inte lämpligt att kravet på prästvigning ska föregås av godkänd prästexamen. Det framstår som både olämpligt och orimligt att domkapitlet ska göra en dylik prövning, en slags överprövning av stiftets val av biskop. Det måste dessutom kunna förutsättas att den biskop som ska utföra prästvigningen ifråga tar sitt ansvar och vägrar att viga någon som inte anses lämplig, men förhoppningsvis har den person

O 2019:1
Bilaga 4

som stiftet valt sådana förutsättningar som erfordras för att vigas, inte bara till biskop utan även till präst.

Anna-Lena Järvstrand

Vissa frågor om biskopsval

Till Organisationsutskottet

Tillsyns- och uppdragsutskottets yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 3, Vissa frågor om biskopsval

Tillsyns- och uppdragsutskottet framhåller vikten av det Läronämnden yttrat över skrivelsen, KsSkr 2019:4, del 3, i Ln 2019:1y, att den som utnämns till biskop ska ha prövats avseende Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Utskottet anser även att det Kyrkorättsnämnden anger i sitt yttrande Kn 2019:3y är viktigt att beakta, där nämnden pekar på att det är möjligt att göra en annan reglering om man för en person som har valts till biskop utan att vara präst vill ha kvar ordningen med prästexamen i likhet med vad som annars gäller vid prästvigning. Nämnden anger närmare att en möjlighet är att göra ett tillägg i 31 kap. 6 § kyrkoordningen med innebörden att den som har valts till biskop i ett stift får prövas i prästexamen trots att villkoren i paragrafens första stycke inte är uppfyllda.

Tillsyns- och uppdragsutskottet har berett till kyrkomötet överlämnad verksamhetsberättelse för 2018 från Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Utskottet vill uppmärksamma Organisationsutskottet på att Ansvarsnämnden i sin verksamhetsberättelse under rubriken *Behov av översyn av vissa bestämmelser i kyrkoordningen m.m* anger följande.

Utifrån Ansvarsnämndens perspektiv väcker rättsavdelningens promemoria "Vissa frågor om biskopsval" (dnr Ks 2017-1160) frågor om den nuvarande nominerings- och valprocessen, som bör aktualisera en fördjupad översyn av aktuella bestämmelser i kyrkoordningen utöver vad som tagits upp i promemorian.

Biskopens centrala roll i Svenska kyrkan gör ordningen för rekrytering/utväljande till uppdraget som biskop särskilt betydelsefull. Valet av biskop utgör beslut såväl om antagning till uppdraget som biskop som om tillsättning av en specifik befattning som biskop. Här kan noteras en betydande skillnad i förhållande till vad som gäller de andra uppdragen inom kyrkan vinningstjänst, för vilka antagning förutsätter särskild prövning av varje kandidats kunskaper och lämplighet (31 kap. 7 § och 32 kap. 7 § kyrkoordningen), medan befattning som präst eller diakon tillsätts efter ansökning av den enskilde samt prövningsförfarande och beslut av respektive arbetsgivare inom Svenska kyrkan. För att tillförsäkra valförsamlingen bästa möjliga underlag framstår det angeläget att inför val av biskop tillförsäkra varje röstberättigad bästa möjliga underlag för att fatta ett väl informerat och övervägt beslut. Utöver tillgången till kandidaternas CV, utfrågningar och andra publicerade intervjuer bör deltagarna i beslutsförsamlingen enligt föreskrifter i kyrkoordningen tillförsäkras möjligheter att få del av underlag som är självklara vid andra tillsättningsförfaranden, såsom delaktighet i en närmare diskussion om de krav som kan ställas i förhållande till just denna tjänsts särskilda

karaktär och innehåll, samt tillfälle till dialog med kandidaterna, med
möjlighet till fördjupande frågor.

Med hänvisning till vad Läronämnden och Kyrkorättsnämnden har yttrat ifrågasätter
utskottet om det är möjligt att vid årets kyrkomöte behandla ärendet.

Uppsala den 3 oktober 2019

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Margareta Nisser-Larsson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Margareta Nisser-Larsson, ordförande, Maria Johansson-Berg, Roine
Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias
Rosenquist, Anna-Lena Carlsson, Stig Eriksson, Helena Elmqvist, Helena Nordvall,
Johan Blix, Linda Sjöo och Torbjörn Arvidsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Birgitta Eliasson, Sebastian Clausson, Linda
Isberg, Sten Janson, Birger Svensson, Julia Kronlid, Jonas Chongera, Hans Weichbrodt,
Anna Stenberg, Marcus Romedahl och Jan Björkman.

Biskoparna Johan Tyrberg och Susanne Rappmann har deltagit i utskottets överlägg-
ningar.